

MÄNNISKO- HANDEL

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS ARBETE

**TVÅNGSARBETE ÖKAR
I SVERIGE**

DU AVGÖR!

**OPERATIVT ARBETE
MOT PROSTITUTION OCH
MÄNNISKOHANDEL**

17

23

6

8

26

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Ledare.....	3
Vill, men kan inte åka hem.....	4
En trygg plats att läka på.....	7
Har du resekurage?.....	8
Barnhemsturism.....	10
Vi vet vad vi behöver förändra, men gör ändå som förut.....	11
Länsstyrelsens uppdrag.....	12
Nationell samverkan som erbjuder operativt metodstöd.....	14
Manual vid misstanke om människohandel.....	18
Du avgör.....	22
Regionskoordinatorer mot människohandel.....	24
Flera tvingas arbeta som slavar.....	26
Ny utbildning.....	29
Vi kan kalla henne X.....	30

“

Hon kan inte åka hem i ett totalt misslyckande. Det kan inte vara så farligt ändå. Ett litet tag bara. Så snart det blivit en summa pengar åker hon hem. Mamma behöver aldrig få veta.

”

Med gemensamma krafter mot

MÄNNISKOHANDEL

Prostitution och människohandel kallas med rätta för vår tids slaveri och orsakar stor skada både för den enskilda individen och för samhället i stort. Lagen som förbjuder köp av sexuell tjänst och människohandelslagstiftningen har varit viktiga milstolpar som bland annat inneburit att kännedomen om problematiken har ökat samt att gärningsmän lagförs för dessa allvarliga brott. Trots flera goda exempel i arbetet mot att utnyttja människor för olika ändamål ser vi att utmaningarna är stora, och att de växer.

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan 2009 haft regeringsuppdraget att fungera som nationell samordnare mot prostitution och människohandel. Sedan dess har vi kommit långt i arbetet med att samordna insatser i dessa frågor och arbetar ständigt för att stärka kommuners och andra myndigheters kunskaper.

- Under 2016 lanserade Länsstyrelsen i Stockholm Manual vid misstanke om människohandel. Syftet med denna manual, som tagits fram av ett tiotal myndigheter, är att stötta yrkesverksamma som kommer i kontakt med människohandelsoffer. Manualen tydliggör vilket ansvar myndigheter har gällande stöd och skydd till offer för människohandel, hur de kan agera vid direkta människohandelsärenden men också vilket operativt metodstöd de har tillgång till genom Länsstyrelsen i Stockholm.
- Vi har tillsammans med berörda länsstyrelser och kommuner inrättat regionskoordinatorer ute i länen. Regionskoordinatorn är anställd vid socialtjänsten

och arbetar i samverkan med polisen i direkta människohandelsärenden med att informera, stötta och se till att den utsatte får det stöd personen har rätt till. Länsstyrelsen delfinansierar koordinatorens utifrån sitt nationella samordningsuppdrag. En viktig roll för dessa är att stärka det sociala perspektivet och finnas tillgänglig för att stötta kommunernas handläggning.

- Vi har upprättat ett frivilligt återvändandeprogram för människohandelsoffer som önskar återvända och få stöd och rehabiliteringsinsatser för att återintegreras i sitt hemland.
- Idag driver vi en nationell stödtelefon som riktar sig till alla yrkesverksamma som kommer i kontakt med misstänkt människohandel.

Länsstyrelsen i Stockholm har under åren utvecklat en nära samverkan mellan berörda myndigheter och frivilligorganisationer. Detta arbetssätt är en förutsättning för att bedriva ett framgångsrikt arbete mot detta brottsområde. Ett starkt fokus på den brottsutsatte löper som en röd tråd genom det arbete som Länsstyrelsen bedriver. Vi har fungerat som en samlande motor i detta arbete sedan 2009. En enskild myndighet kan inte ensam ta ansvar för arbetet mot människohandel, detta kräver en nära samverkan på strategisk såväl som på operativ nivå.

Patrik Cederlöf,
Nationell samordnare mot prostitution och människohandel

“

Hon kan inte åka hem i ett totalt misslyckande. Det kan inte vara så farligt ändå. Ett litet tag bara. Så snart det blivit en summa pengar åker hon hem. Mamma behöver aldrig få veta.

”

Vill, men kan inte åka hem

Hon är så glad. Tänk att hon har fått ett jobb. Sitt allra första, riktiga jobb. Inte vilket som helst, utan på hotell i Sverige. Det rika landet i norr där människorna är snälla och gatorna är rena. Med fjärlar i magen tänker hon att hon för pengarna ska köpa sin första parfym, hon längtar att berätta för klasskompisarna. Och hennes sjuka mamma ska äntligen få medicin så att hon mår bättre.

Hon känner stor tacksamhet för att hennes grannar tänkte på henne när de hörde talas om jobbet. Mamma blir också glad, fast samtidigt orolig. Det är ju så långt bort. Hon lovar att höra av sig ofta. Såklart. Och skicka

pengar. Övertalar mamma att det här är deras chans. Dessutom får hon ju skjuts och sällskap av de snälla grannarna, ända fram. Det är inte klokt vilken tur hon har. Bara 16 år och på väg mot ett nytt liv.

Först förstår hon inte vad de säger när de närmar sig. Jo, hon förstår orden men inte vad de menar. Kanske är hon för trött efter resan och det är därför hon tycker sig höra att jobbet inte alls är på något hotell. Att det måste hon ju ha förstått. Det där andra var bara för att lugna mamma, så att hon skulle skriva på utförelsebeviset som medgav att de fick ta med henne till Sverige.

Fel. Allt är fel. Allt hon har trott och sagt om det fantastiska hon ska få vara med om. Leende hotellgäster

som berömmar hennes värtaliga engelska. Vackra liljor i höga vaser. Tjocka mattor som bäddar in ljudet av höga klackar.

Hon kan inte åka hem i ett totalt misslyckande. Det kan inte vara så farligt ändå. Ett litet tag bara. Så snart det blivit en summa pengar åker hon hem. Mamma behöver aldrig få veta. Hon biter ihop och meddelar grannparet att hon stannar.

18 månader senare har hon hunnit fylla 17, bott på tre olika orter i Sverige som hon aldrig hört talas om innan och fortfarande inte hunnit se annat än från ett bilfönster. Utnyttjats sexuellt av svenska män och besökt otaliga toaletter. Har inga pengar och har förlorat sig själv. ►

NÄR POLISEN BRÖT SIG IN i lokalen med den 17-åriga flickan fick de se och höra saker inget barn ska behöva varamed om. Länsstyrelsens regionskoordinator kallades omedelbart till platsen.

– Vid misstänkt människohandel mot minderåriga är det extra angeläget att vi bevakar barnets rättigheter. När jag väl etablerat kontakt med flickan blev mitt nästa steg att hitta ett skyddat boende där hon kunde känna sig trygg och ha möjlighet att läka, beskriver Maria Schyberg, regionskoordinator i Bergslagen.

Tack vare att flickan kunde engelska hade Maria möjlighet att skapa kontakt och kommunicera. Det underlättade.

– Oftast ringer vi in en tolk. Att offren överhuvudtaget vill prata med oss i den utsatta situationen är ovanligt, men den här tjejen visade sig vara stark och med mycket skinn på näsan, minns Maria.

Socialtjänsten och ett målsägande-biträde kopplades in redan dagen därpå. Maria kontaktade också läkare och psykolog så att flickan fick professionell hjälp att börja återhämta sig efter de traumatiska upplevelserna,

som självklart skadat både fysiskt och psykiskt.

– Hon svarade bra på behandlingen och redan efter några veckor fick jag höra från det skyddade boendet att hon lekte fint med familjens barn, återberättar Maria.

När den rättsliga processen var över och människohandlarna dömts till till 3,5 års fängelse och 10 års utvisning var flickans enda önskan att åka hem igen. Till tryggheten, mamma och pojkvännen. Att söka asyl i Sverige var inte aktuellt.

– Barn och vuxna som har utsatts för människohandel, oavsett om det är prostitution, tiggeri eller tvångs-

arbete, vill ofta återvända hem när de får möjlighet att ta sig ur exploateringen, konstaterar Charlotta Thorelius, utvecklingsledare och ansvarig för Återvändandeprogrammet på Länsstyrelsen i Stockholm.

Med hjälp av den internationella migrationsorganisationen IOM och rumänska ambassaden förbereddes flickans återvändande från båda håll. Hon fick en följeslagare från socialtjänsten med sig på resan och fortsatt stöd och skydd efter hemkomsten. ■

KORT OM ÅTERVÄNDANDEPROGRAMMET

Återvändandeprogrammet är en del av Länsstyrelsen i Stockholms regeringsuppdrag mot människohandel. Det kan enkelt beskrivas som en verktygslåda med stödinsatser som kan erbjudas den som utsatts för människohandel och väljer att åka tillbaka hem igen.

Syftet med stödet är att skapa ett tryggt återvändande och minska risken att offret tvingas in i en liknande situation igen. Därför omfattar Återvändandeprogrammet insatser både före, under och efter hemkomsten.

Programmet bedrivs i samarbete med International Organization for Migration (IOM) i Helsingfors. Vanligtvis inleds programmet genom att en myndighet kontaktar Länsstyrelsen i Stockholm som etablerar kontakt mellan, exempelvis socialtjänsten och IOM.

Sedan Återvändandeprogrammet infördes 2013 har 100 personer aktualiserats inom Återvändandeprogrammet och erbjudits stöd och hjälp till ett tryggt återvändande till hemlandet.

EN TRYGG PLATS ATT LÄKA PÅ

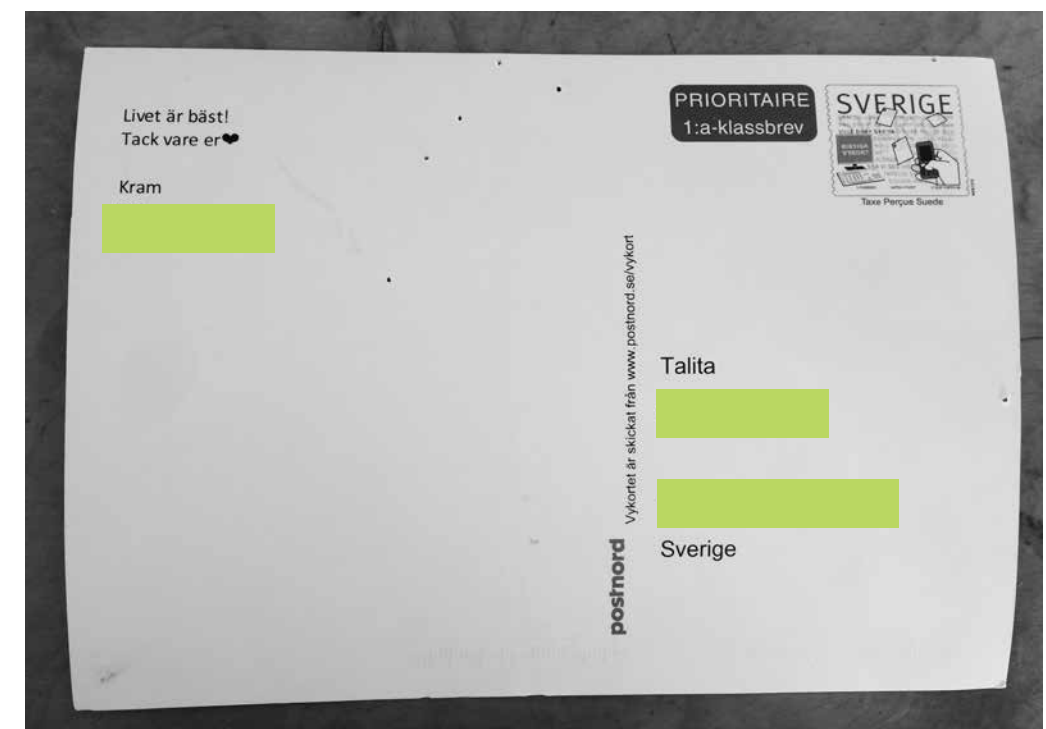
En av de frivilligorganisationer som erbjuder ett skyddat boende som flitigt används till offer för människohandel är Talita. Verksamheten ingår i "Plattformen Civila Sverige mot människohandel" och finns i Stockholm, Göteborg, Mongoliet och sedan alldeles nyligen även i Rumänien. Under de senaste fem åren har Talita

haft närmare 50 kvinnor i något av sina boenden. Ytterligare 15 har genomgått det årslånga rehabiliteringsprogrammet med traumaterapi, undervisning, framtidsplanering och utslussning till eget självständigt liv.

Anna och Josephine, eldsjälarna som driver Talita, har kontakt med flera av kvinnorna även efter att de slussats ut i verkligheten. Det här vykortet kom från en av dem. ■

SÅ HÄR SÄGER TALITA-GRUNDARNA OM LÄNSSTYRELSEN:

Genom Länsstyrelsens nationella samordning har vi tillgång till experthjälp. Länsstyrelsen är de enda som har helhetsperspektivet och har möjligheten att koordinera oss andra, så att vi kan fokusera på våra respektive verksamheter.

Har du resekurage?

Många av oss reser utomlands under semestern. Men det finns de som reser av andra anledningar än de flesta. Det finns svenskar som begår sexuella övergrepp mot barn utomlands.

Att informera allmänheten om förekomsten av sexuell exploatering av barn i samband med resande kräver en väl avvägd mix av finkänslighet och tydlighet. Tydlighet så att det blir den tänkta ögonöppnaren och finkänslighet så att det inte blir för obehagligt så att man tittar bort.

– Huvudsyftet med vårt uppdrag var att få folk att anmäla om man såg något misstänkt. Antingen till lokal polis på resmålet eller svensk polis efter hemkomst, säger Petra Tammert Seidefors, utvecklingsledare och huvudansvarig för kampanjen “Resekurage”.

För att ta reda på mer om de resande svenskarnas kunskap om hur man anmäler misstänkt sexuell utnyttjande gjorde Länsstyrelsen en kännedomsmätning innan kam-

panjen släpptes. Där framgick att medvetenheten om förekomsten av sexuell exploatering av barn var hög, men att endast en av tio visste hur man skulle gå vidare med sina misstankar.

– Fokus blev därför att lära ut hur man gör och förenkla tillvägagångssättet för medborgarna, förklarar Petra.

I samarbete med Polismyndigheten, NMT och World Childhood Foundation som är specialister på området kom Länsstyrelsen fram till en tänkbar lösning.

Konceptet bygger på en mobilanpassad kampanjsida där svenska resenärer uppmanas att säga vad man såg, med en direktlänk till ett anmälningsformulär på polisen.se. Vid lanseringen fick budskapet en extra skjuts genom en film som flera kända svenskar var med och spred, till exempel Prinsessan Madeleine,

Maria Montazami och Patrik Sjöberg.

– Resekurage har fått en fantastisk uppmärksamhet, både i och utanför Sverige. Det betyder att många nu vet hur lätt det är att gå in och anmäla, gläds Petra.

Kampanjen är i allra högsta grad fortfarande aktuell och levande, fast det snart var tre år sedan den kom. Childhood i USA har översatt filmen till engelska för att förstärka den globala kampanjen Eyes wide open. Filmen har redan lanserats i Brasilien och intresse finns från fler länder.

– Det är så viktigt att detta initiativ även får en internationell spridning, vi känner oss mycket stolta över kampanjen, avslutar Petra nöjt.

Resekurage vann utmärkelsen The European Excellence Awards 2015. ■

Läs mer på www.resekurage.se

BARNHEMS- TURISM

GODA AVSIKTER MED NEGATIVA FÖLJDER

Har du funderat på att göra en insats och volontärjobba på ett barnhem? Eller att besöka ett när du är utomlands och bidra till en god sak? Tänk en gång till innan du gör det.

Barn som växer upp med flyktiga relationer får problem med trygghet och anknytning både som barn och vuxna. Många barnhem är inte anpassade efter barns behov utan styrs av kommersiella intressen.

I Kambodja växer mellan sexton- och femtiotusen minderåriga upp på barnhem, antalet växlar beroende på vem du frågar. Nationella myndigheter i landet har en tendens att uppge lägre siffror än vad oberoende organisationer gör i undersökningar. Oavsett vilket så är de många, barnhemsbarnen i Kambodja. Hur kan det komma sig, när åttio procent av dem har minst en förälder kvar i livet? Svaret är fattigdom.

– Några av föräldrarna har blivit lovade att barnen får gå i skola och utbildas på barnhemmet. Andra får ekonomisk ersättning eller bara ett par säckar ris i utbyte, berättar Anna Ekstedt, tillförordnad nationell samordnare mot prostitution och människohandel.

Förra året fick Länsstyrelsen i uppdrag av regeringen att uppmärksamma svenskar om barnhems- och volontärturism med ökad risk för sexuell exploatering, som en förlängning av kampanjen Resekurage (se sid 8–9). För att skapa sig en verklighetsförankrad bild av situationen åkte Anna och andra representanter från Länsstyrelsen Stockholm, Polisen, Childhood och Ecpat på en studiereisa till Kambodja i mars 2017. Där såg de små barn dansa och sjunga för busslaster av turister. Vid förs-

ta anblicken gulligt, javisst. Men när en del släpps iväg med främlingar till okända platser några timmar är det inte längre lika gulligt. Inte heller att de kastas ut på gatan när de blir ”för gamla” och inte längre är lika dock-söta. Utan möjlighet att försörja sig och ingenstans att ta vägen.

– Visst finns det barnhem som drivs av seriösa aktörer med de bästa intentioner, men i de allra flesta fall som vi har sett handlar det om att tjäna pengar på oskyldiga barn med kopplingar till sexuella övergrepp, påpekar Anna.

Barnhemsproblematiken finns på flera platser i världen, att just Kambodja används som exempel har att göra med att turismen setts öka särskilt mycket där på senare tid. Uganda, Nepal och Filippinerna är andra länder där detta fenomen är utbredd enligt statistiken. ■

”Vi vet vad vi behöver förändra, men gör ändå som förut”

Detta är Märta Johanssons, docent i juridik vid Örebro universitet, slutsats efter år av forskning på människohandelsområdet. I maj 2017 färdigställde hon sin senaste rapport, i vilken hon på Länsstyrelsens uppdrag har gått igenom 68 människohandelsärenden med barn där endast ett har lett till åtal och fällande dom.

Under de sju år som Märta har fokuserat på fenomenet människohandel har hon skapat sig en tydlig bild om vad som brister för att komma åt problemet.

– Vi har de flesta svaren på vad vi behöver göra, de har funnits där länge. Vi behöver öka kompetensen med fler som kan området. Domstolarnas tillämpning behöver ses över, idag följer man inte den reglering som finns. Polisens och Åklagarmyndighetens

arbete måste stärkas. Dessutom måste beslutsfattare satsa mer resurser och organisera dessa på bästa sätt, säger Märta.

I den senaste genomlysningen av polisens hantering förstärktes Märtas bild om att kunskapen om människohandelsproblematiken brister.

– Vanligtvis förhör man den utsatte, ett målsägarbiträde tillsätts och en säkerhetsbedömning genomförs. Men i de här ärendena har man gjort annorlunda och bara följt rutinerna i mycket få fall. Det beror sannolikt på att poliserna inte är specialiserade på varken barn eller människohandel. Det krävs särskild kompetens för att utreda de här ärendena, konstaterar hon.

Tack vare Märtas senaste rapport har vi nu en ännu tydligare bild av var utmaningarna finns. Vi vet också

att stöd och skydd till offer behöver stärkas. ■

RAPPORTEN I KORTHET

Det övergripande syftet med genomlysningen – som genomförts på uppdrag av regeringen – var att hitta orsaker till att så få förundersökningar om misstänkt människohandel med barn leder till åtal. Rapporten har granskat 68 polisärenden för perioden 2015 till mitten av 2016, varav endast ett lett till åtal och fällande dom.

Barnen i de granskade ärendena kommer från länder inom och utanför EU, många av dem ensamkommande, och det rör sig om olika former av människohandel: sexuell exploatering, tvångsarbete, tiggeri samt tvångsåktenskap.

Ärenden där man hittat fungerande arbetssätt och barnen fått tillräckligt stöd i alla led lyfts fram som goda exempel för fler att ta efter.

Läs rapporten på: www.nmtsverige.se

Länsstyrelsen i Stockholms uppdrag

Människohandel är rekrytering, transport, försäljning, härbärgering eller mottagande av personer genom tvång eller hot om våld. Det kan också innebära bortförande, svindel eller bedrägeri, maktmissbruk i syfte att offret utnyttjas sexuellt, sätts i tvångsarbete, slaveri eller att man tar bort organ.

Länsstyrelsen i Stockholm har haft ett nationellt uppdrag från regeringen att samordna arbetet mot människohandel sedan 2009. I takt med att kunskapen inom området ökat har uppdraget vuxit till att idag även omfatta:

- Att utveckla och samordna arbetet med särskilt fokus på stöd och skydd till barn.
- Samordning för ett tryggare återvändande av utsatta personer.
- Att utveckla stödprogram för rehabilitering av utsatta personer.

I rollen som nationell samordnare fungerar Länsstyrelsen även som första kontaktpunkt vid misstanke om människohandel. Många gånger börjar det med att socialtjänsten hör av sig till den nationella stödtelefonen och rapporterar sin upptäckt. Maskineriet drar då igång

med att samla de regionala aktörer som bäst kan stötta i det specifika fallet. Rätt myndighet kopplas in för att säkra att ärendet följs upp och att offer erbjuds stöd och skydd.

I maskineriet ingår en mängd olika aktörer, bland annat det operativa nätverket Nationellt metodstödsteam (NMT), Länsstyrelsernas arbetsgrupp mot människohandel och prostitution (LAMP), Plattformen Civila Sverige mot människohandel och globala organisationer, såsom International Organization for Migration (IOM).

Samverkan skapas även genom utbildningar, konferenser/seminarier och studiebesök. När människor med samma fokus och stora engagemang träffas visar erfarenheten, gång på gång, hur starka krafter frigörs. Det blir ofta början på långsiktiga samarbeten.

En annan del i kampen mot människohandel är att utveckla

operativt metodstöd. Under våren 2016 publicerade Länsstyrelsen i Stockholm "Manual vid misstanke om människohandel", en publikation som riktar sig till yrkesverksamma. Manualen beskriver vilka rättigheter offer för människohandel har samt syftar till att vara ett stödverktyg för de som kommer i kontakt med frågorna i sitt arbete.

På Länsstyrelsen i Stockholm arbetar fem personer med fullt fokus på nationell samordning mot prostitution och människohandel.

De rapporter och studier som tagits fram inom ramen för samordningsuppdraget finns tillgängliga på hemsidan:

Läs mer på
www.nmtsverige.se

Misstänker du människohandel?

➔ 020 390 000

Är du yrkesverksam eller arbetar ideellt och behöver råd och vägledning i ärenden?

Vi ger operativt metodstöd till alla kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer i ärenden som rör prostitution och människohandel.

www.nmtsverige.se

Vi frågar:

VAD BETYDER LÄNSSTYRELSENS SAMORDNINGSUPPDRAG FÖR ARBETET MOT MÄNNISKOHANDEL FÖR DIG I DITT JOBB?

KAJSA TÖRNQVIST NETZ

Central samordnare för arbetet mot människohandel på Migrationsverket:

Den organiserade samverkan som Länsstyrelsen på olika sätt står för är väldigt viktig. Både genom rapporter och annat användbart material vi får från dem, men framförallt genom det rent operativa stödet de ger. Vid samordningsmötena diskuterar vi ofta specifika ärenden som når sin lösning tack vare att vi arbetar tillsammans.

ANNA LAGERDAHL

Kriminalinspektör med särskilt fokus på människohandel med barn i Polismyndigheten:

Under mina år i arbetet mot prostitution och trafficking har jag många gånger känt mig ganska ensam. Länsstyrelsens träffar har lett till att vi internt inom polisen skapat nätverk för att dela information, vi har så sällan möjlighet att ses i vardagen. Jag är med på så många samordningsmöten jag kan för att få inspiration, få hjälp med sakfrågor, öka kunskapen om trender m m.

THOMAS AHLSTRAND

vice chefsåklagare Åklagarmyndigheten Göteborg:

Jag ser en stor nytta med Länsstyrelsens nationella samordningsuppdrag. Inte minst genom deras bidrag till erfarenhetsutbyte olika yrkesgruppen emellan, som i sin tur leder till utveckling av insatser mot människohandel.

NATIONELL SAMVERKAN SOM ERBJUDER OPERATIVT METODSTÖD

Att aktörer som arbetar mot människohandel i Sverige är geografiskt utspridda och har olika erfarenhet är både styrkan och svagheten i arbetet. Nyckelorden för att lyckas med uppdraget är strukturerad samverkan. Det är vad det nationella metodstödsteamet står för.

Idet operativa nätverket Nationellt metodstödsteam (NMT) – som drivs av Länsstyrelsen i Stockholm – ingår nyckelaktörer som arbetar mot prostitution och människohandel för alla ändamål. Hela syftet med nätverket är att utveckla och effektivisera former för operativ och strategisk samverkan samt tillsammans lösa specifika ärenden genom metodstöd. Fokus ligger på att tidigt upptäcka och identifiera vuxna och barn som är direkt utsatta för eller riskerar att utsättas för människohandel. NMT är en nationell motor som ger särskilt stöd till de län och kommuner som i dagsläget har be-

gränsad erfarenhet av att hantera misstänkta människohandelsärenden.

En viktig del av teamets arbete är att sprida kunskap och information. Nätverket ses omkring sex gånger om året, men är i daglig kontakt med varandra.

Så här säger tre myndighetsrepresentanter om vad NMT betyder för deras arbete.

THOMAS AHLSTRAND
Åklagarmyndigheten

Jag har jobbat som åklagare i över 30 år och har haft flera människohandelsärenden. Det svåra med de här fallen är inte att få dem till domstol, utan att få fällande domar. Bevis-

kravet för att hävda att det handlar om tvång är högt.

Ett exempel: En tiggare utanför livsmedelsaffären utan ben och hjälpmedel att förflytta sig har inte kommit dit på egen hand, det är någon annan som har placerat personen där. Det är inte ovanligt att en eller flera huvudmän förfogar över en grupp med olika funktionsvariationer från ett annat land som i utbyte mot sovplats och mat får betala med sin tiggarlön. Trots att dessa utsatta personer inte har någon fysisk möjlighet att ta sig därifrån eller säga nej tack till den ensidiga överenskommelsen anses de inte vara brottsoffer för rent teoretiskt är de inte fångar och kan lämna platsen. Det är ingen tvekan om att människohandel inte är en isolerad företeelse, utan en del i ett större sammanhang av organiserad brottslighet.

Vi måste börja ställa oss frågor om orimliga situationer som inte går ihop. Här ser jag att NMT har en viktig roll att fylla, att öka medvetenheten om att människohandel finns och hur kännetecknen kan se ut. När du lämnar in bilen på handtvätt för bara 200 kronor, hur kan det vara ►

“

När vi griper förövare hittar vi ofta ett eller flera utsatta offer som vi behöver lämna över till någon annan. Som behöver omhändertas, läkas och återanpassas till livet igen.

Det svåra med de här fallen är inte att få dem till domstol, utan att få fällande domar.

så billigt? Och den där madrassen i hörnet på verkstadsgolvet, varför ligger den där?

KAJSA TÖRNQVIST NETZ
Migrationsverket

I vår verksamhet möter vi individer som söker asyl men människohandelsoffer har oftast hunnit vara i Sverige en tid innan vi möter dem. Det i sig kan vara en ledtråd. Då behöver vi ta reda på mer, det krävs ofta flera möten innan vi kommer fram till att det rör sig om människohandel och vi får gå försiktigt fram med våra frågor: hur länge har du varit i Sverige, hur tog du dig hit, vem betalade din resa, var bor du? Det svåraste är att identifiera misstänkta offer, att hela tiden se till att det finns kunskap och information hos medarbetare är en utmaning. Det går inte att göra engångsinsatser, utan det behöver fyllas på hela tiden.

Där behöver vi NMT. I det här forumet samarbetar vi med svåra ärenden och utvecklar gemensamma strategier. Operativt metodstöd är avgörande för en fungerande samordning mot prostitution och människohandel.

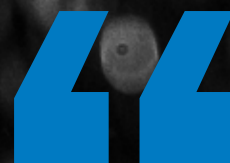
ANNA LAGERDAHL
Polismyndigheten

Under de sex år jag har jobbat med människohandel där barn är utsatta, har jag många gånger upplevt att jag är rätt ensam i mitt uppdrag. Jag och mina kollegor kan det polisiära området, men det täcker inte in helheten i de här fallen. Det krävs flera olika kompetenser för att lösa problematiken. När vi griper förövare hittar vi ofta ett eller flera utsatta offer som vi behöver lämna över till någon annan. Som behöver omhändertas, läkas och återanpassas till livet igen. Där emellan behöver vi ha möjlighet att

förhöra dem och sen kanske de ska orka igenom en rättegång.

Samverkan och samarbete är ett måste i människohandelsärenden. NMT:s möten står därför högt upp på min prioriteringslista, jag åker från Karlstad för att vara med så ofta jag kan. Här får jag inspiration, träffar kollegor, kan ta upp kniviga fall direkt med åklagare och höra om Migrationsverkets senaste erfarenheter. ■

I Nationella Metodstödsteamet (NMT) ingår bland annat: Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Migrationsverket, Skatteverket, Arbetsmiljöverket och Regionskoordinatorer mot människohandel

Det går inte att göra engångsinsatser, utan det behöver fyllas på hela tiden.

MANUAL

VID MISSTANKE OM MÄNNISKOHANDEL

Eftersom erfarenheterna av att arbeta mot människohandel är ojämn runtom i landet, och situationen skiljer sig åt för de som utsätts, har Länsstyrelsen arbetat fram en manual för att stötta de som jobbar med frågorna. Manualen ligger i linje med ett EU-direktiv om människohandel från 2011 samt Europarådet uppmaning till Sverige om att ta fram ett sådant verktyg.

– Att ta sig an ett människohandelsärende kan kännas överväldigande för yrkesverksamma som inte stött på det tidigare. Det är många som hör av sig till oss och undrar vad man ska göra när man misstänker att någon är utsatt. Vi ser dagligen att manualen fyller en viktig funktion, säger Endrit Mujaj, utvecklingsledare hos Länsstyrelsen.

Att ta sig från idé till färdig handling tog två år, våren 2016 blev

manualen klar. Innehållet är noga avvägt mot behov, lagstiftning och andra förutsättningar. Länsstyrelsen har varit mån om att ta tillvara den värdefulla erfarenhetskälla som yrkesutövarna står för.

– Mycket av tankearbetet gjorde vi tillsammans med andra svenska myndigheter vid olika workshops. Den röda tråden i alla våra diskussioner har varit hur vi kan garantera

stöd och skydd till utsatta personer, berättar Endrit.

Två viktiga ledord för den färdiga produkten var att den ska vara konkret och praktisk. Därför finns inga långa lagparagrafer med i texterna, istället hänvisas till relevanta informationskällor där det behövs.

– Den återkoppling vi får bekräftar att manualen används. Många yrkesverksamma relaterar till den i samtal

SÅ ÄR MANUALEN UPPBYGGD

Innehållet är uppdelat i fem olika steg, med rekommenderade åtgärder under varje avsnitt:

1. Identifiering
2. Initialt stöd och skydd
3. Långsiktigt stöd och social inkludering
4. Återvändande
5. Straffrättsligt förfarande

Det finns inga måsten och pekpinningar om vad som ska göras, inte heller i vilken ordning något ska ske – manualen bygger på flexibilitet och individuell anpassning utifrån situationen.

Om det handlar om ett barn som är utsatt får användaren extra stöd och tips i som komplement till det övriga innehållet. När yngre personer drabbas krävs särskild omsorg.

“

Att ta sig an ett människohandelsärende kan kännas överväldigande för yrkesverksamma som inte stött på det tidigare.

till oss, konstaterar Endrit.

En av manualanvändarna är Johan Christianson, regionskoordinator för Stockholm och Gotland:

– Jag använder den som checklista och uppslagsverk dagligen, som ett arbetsverktyg, menar han.

Johans erfarenhet är att kunskapsnivån om människohandel är generellt låg, framförallt utanför storstäderna. Där fyller manualen en extra viktig funktion.

– I min roll hanterar jag en mängd frågor från andra i min omgivning som behöver råd och hjälp. Då är det oerhört underlättande att kunna hänvisa till ett skrivet material, avslutar Johan. ■

Följande aktörer har varit med och tagit fram manualen: International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) och yrkesverksamma inom Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Migrationsverket, Mikamottagningarna, Socialdepartementet, Justitiedepartementet, Regionskoordinatorerna mot människohandel, Plattformen Civila Sverige mot människohandel och yrkesverksamma inom socialtjänsten.

DU AVGÖR!

Vilken är den gemensamma nämnaren för all prostitution? Att det finns en köpare. Utan efterfrågan och pengarna bakom skulle problemet inte finnas.

Studier och erfarenheter hos myndigheter visar att förbudet mot att köpa sexuella tjänster har gett effekt. I Länsstyrelsen Stockholms rapport från 2014 framgår det att 0,8 procent av svenska män köpt sexuella tjänster under det senaste halvåret. För att komma åt roten till prostitutionen och människohandel för sexuella ändamål skrev regeringen in i ett regleringsbrevet för länsstyrelserna 2016 att insatser som syftar till att motverka efterfrågan av köp av sexuella tjänster ska prioriteras.

Det är bakgrunden till länsstyrelsernas film Du avgör.

– Det här är andra gången vi får ett uppdrag att kommunicera direkt till allmänheten. Idén om att göra en film låg nära tillhands efter den framgångsrika kampanjen Resekurage, som vi arbetade fram 2014, berättar Petra Tammert Seidefors, utvecklingsledare.

I Du avgör demaskeras den förskönande bilden om att kvinnor i prostitution själva har valt det som

yrke, att det är glamouröst och snabbt förtjänta pengar. Tittarna påminns också om att det är förbjudet att köpa sexuella tjänster i Sverige.

Filmen visades bland annat på biografer runtom i landet och publiken blev märkbart påverkad.

– Framförallt män hade uppmärksammat budskapet. Flera uttryckte i intervjuer efteråt att det är oskyldiga människor som blir drabbade och att det är fel att köpa kvinnors kroppar, så vi träffade väldigt rätt, kommenterar Petra.

Några av de tillfrågade tog även upp aspekten om att prostitutionen involverar fler än bara en så kallad köpare och en säljare.

– Det känns konstigt att säga att det var glädjande att höra att allmänheten kan se kopplingen mellan sexhandel och organiserad brottslighet. Men vi tror att fler avskräcks om de inser att de är med och bidrar till kriminell verksamhet och förstör andra människors liv, förklarar Petra.

Flickan i Du avgör-filmen skulle

kunna vara en av alla de som kriminalinspektör Anna Lagerdahl mött under sina många år i arbetet mot människohandel. Hon ser lika ung och skör ut som den tjej, med ursprung i östra Europa, som de bokstavligen lyfte ut ur en lägenhet hos en sexköpare förra året när hon för hundrade gången skulle säljas till en svensk man.

– Vi hade span på ett internationellt kriminellt nätverk som tillfälligt uppehöll sig i region Bergslagen. För att kunna väcka åtal och få en fällande dom behövde vi samla bevis om att det var fråga om människohandel med otillbörliga medel. Vi hade egentligen ingen plan på att avbryta den kvällen, men när vi avlyssnade ett samtal där en man frågade ”har den lilla kommit ut än” gick vi in direkt, återberättar Anna.

Ett beslut som räddade en 16-åring tillbaka till livet. Förövarna – de som organiserade människohandeln – fick 3,5 års fängelse och tio års utvisning.

– Ärendet var väl underbyggt med underrättelseuppgifter, vilket gjorde att vi hade en bra bild över verksamheten och kunde sätta saker på plats snabbare vid avlyssningen. Även om det kan tyckas vara ett lindrigt straff så är jag nöjd med utgången med tanke på att spaningsinsatsen genomfördes endast under två veckor, säger Anna. ■

FILMEN VISADES PÅ BIO OCH MOTTOGS VÄL AV BIOBESÖKARNA:

86%

av männen uppfattade budskapet mycket tydligt (jämfört med 78 % av kvinnorna)

15-24

var åldern på den grupp som kände att budskapet mest vände sig till dem

25%

av besökarna tyckte att filmen innehöll information som var ny för dem

REGIONSKOORDINATORER MOT

MÄNNISKO- HANDEL

Som en del i att samordna arbetet mot människohandel har Länsstyrelsen tillsatt regionskoordinatorer för att hålla ihop lokala insatser. Rollen innebär bland annat att stötta myndigheter med kompetens i direkta ärenden, knyta ihop regionala och nationella kontakter samt hjälpa till att hitta lösningar genom rätt insatser.

Funktionen delfinansieras av länsstyrelserna och idag finns koordinatorer på plats i sex av Sveriges sju regioner. (Bergslagen, Mitt, Nord, Stockholm, Syd och Väst.)

“

Det finns en massa elände, men vi kan göra något åt det.”

VI FRÅGAR:

Hur är det att vara regionskoordinator?

HEJ MARIA SCHYBERG, KOORDINATOR I REGION BERGSLAGEN, VAD GÖR DU OM DAGARNA?

Jag håller ihop de människohandelsärenden som är aktuella i vår region, både planering och genomförande. Det kan handla om allt från att svara på frågor och sprida kunskap till att skjutsa/hämta vid polisförhör eller söka upp tjejer som säljer sexuella tjänster genom uppsökande arbete.

Vilka har du vanligtvis kontakt med genom jobbet?

Både myndighetspersoner och brottsoffer.

Vad är bäst med ditt yrke?

Att få vara en del i ett större sammanhang där kompetenta och engagerade personer jobbar mot samma mål. Det gör gott att kunna hjälpa, att få chans att göra skillnad.

Skulle du säga att det här har förändrat din livssyn?

Ja, jag har både blivit mer ödmjuk och bestämd. Bestämd på det viset att jag står upp i den allmänna diskussionen kring dessa frågor. Det finns inget som gör mig mer irriterad än att höra personer hävda att människohandel och prostitution inte förekommer i vårt land.

Vad vill du passa på att säga till alla som läser det här?

Det är bara genom samverkan och samarbete vi kan nå resultat, det är ingen enskild myndighets ansvar – vi måste hjälpas åt! Här har det nationella metodstödsteamet (NMT) en huvudroll.

HEJ LISA GREEN I REGION SYD, I VILKEN ORGANISATION ÄR DU ANSTÄLLD?

I något som heter Kompetenscentrum sexuella tjänster i Malmö stad.

Vad ingår i din roll?

Man kan säga att den är uppdelad i två delar. Dels att ge stöd och praktisk hjälp åt den som är utsatt. Dels att samordna alla olika aktörer som behövs i ett ärende, alltså hålla koll på vem som gör vad och säkerställa att inget faller mellan stolar-na. Exempelvis: har åklagaren ansökt om tidsbegränsat uppehållstillstånd, har någon bokat tid hos sjukvården, hur fungerar det på boendet, vilka behov finns och är de tillgodosedda etc?

Kan du berätta om någon upplevelse du aldrig kommer att glömma?

Åh, jag har flera. Bland annat när jag fick vara med vid en tvillingfödelse. En av våra klienter var gravid och hade inga kontakter i Sverige, så hon insisterade på att jag skulle vara med vid det planerade kejsarsnittet. Efteråt fick mamman ligga kvar på förlossningen, så jag och de nyfödda barnen fick ett eget rum. Jag gjorde så gott jag kunde, matade och lät dem sova på min arm. Det kommer jag inte glömma.

Är det något du har gjort som du känner dig extra stolt över?

Då tänker jag på en person som hade utsatts för människohandel i flera år. Vi träffades vid flera tillfällen och ibland skrattade vi så mycket att vi fick träningsvärk i magen. När livet är sådär hemskt och orättvist, som det var för henne, så är jag glad att hon kunde känna sig trygg i våra sammanhang, släppa allt en kort stund och ha befriande roligt.

HEJ JOHAN CHRISTIANSSON, KOORDINATOR I REGION STOCKHOLM, VAD DRIVS DU AV I DITT JOBB?

Att göra någon typ av skillnad för människor. Att utföra ett samhälleligt uppdrag.

Du har haft rollen i nästan två år nu, vilken skulle du säga är den svåraste nöten att knäcka?

Det finns många utmaningar, men den största är nog att höja kunskaps- och medvetandenivån i kommunerna.

Hur tar du dig an utmaningen?

Genom det jag gör varje dag. Bidrar till samverkan mellan myndigheter och andra aktörer. Sprider kunskap och information. Vagar se hur det verkligen är.

Hur menar du då?

På Länsstyrelsens initiativ åkte jag och några andra regionskoordinatorer till Rumänien i maj 2016 för att följa upp ärenden och återvändandestödet. Det var en omtumlande upplevelse, att möta dessa personer igen och se att de lyckats ta sig ur svåra livssituationer. Det betydde oerhört mycket för mig. Att se att förändring är möjlig.

Vad är din viktigaste lärdom?

Det finns en massa elände, men vi kan göra något åt det. Och att vara en del av samhällets samlade ansats mot människohandel är fantastiskt.

Samarbetar du med de andra regionskoordinatorerna?

Absolut. Vi hörs ofta för att diskutera och hjälpa varandra med svåra ärenden. Länsstyrelsen bjuder också in till regelbundna möten. Jag ser det som ovärderligt. ■

Flera tvingas arbeta som slavar

I spåren av flyktingsituationen riskerar utsatta människor att tvingas in i arbeten med slavliknande förhållanden.

En ny rapport från Länsstyrelsen visar att Sverige har en lång väg kvar i arbetet mot människohandel för tvångsarbete samt att ta fram skydd för de som utsätts.

Arbetet mot människohandel delas in i två områden: sexuella tjänster och andra ändamål. I det sistnämnda fallet kan det handla om tiggeri, tvångsarbete, organhandel och krigstjänst.

På senare tid har man sett att tvångsarbete och arbetskraftsexploatering har blivit allt vanligare i Sverige. Det framgår av statistik från exempelvis Migrationsverket och lärdomar i projektet ATES* som Länsstyrelsen i Stockholm har initierat i samarbete med Östersjöstaternas råd, CBSS**.

– Vi försöker alltid vara proaktiva och arbeta förebyggande. Genom ATES-projektet vill vi öka kännedomen och motverka tvångsarbete i Sverige, hoppas Endrit Mujaj, utvecklingsledare på Länsstyrelsen.

Projektet har genomförts tillsammans med Polismyndigheten,

Arbetsmiljöverket, Migrationsverket och Skatteverket, och regionskoordinatorerna mot människohandel. Som en del i uppdraget besökte man motsvarande aktörer i Belgien, Finland och Storbritannien för att titta på deras arbetssätt. Den operativa samverkan mellan myndigheterna i de här tre länderna är väletablerad. Här finns samverkansstrategier mot tvångsarbete, fungerande stödstrukturer och boenden för utsatta.

– Vi såg tydligt att vi har mycket att lära av andra europeiska länder som kommit långt. Vi fick bland annat träffa arbetsplatsinspektörer som åker runt på företag och gör oanmälda kontroller med syfte att identifiera människohandel för tvångsarbete. De har mandat att besluta om direkta åtgärder på plats och anmäler misstanke om människohandel vidare enligt förankrade processer, exemplifierar Endrit.

Genom gemensamt planerade insatser är motkraften mot illegala verksamheter stark. De här

framgångsfaktorerna och många andra beskrivs närmare i ATES-rapporten.

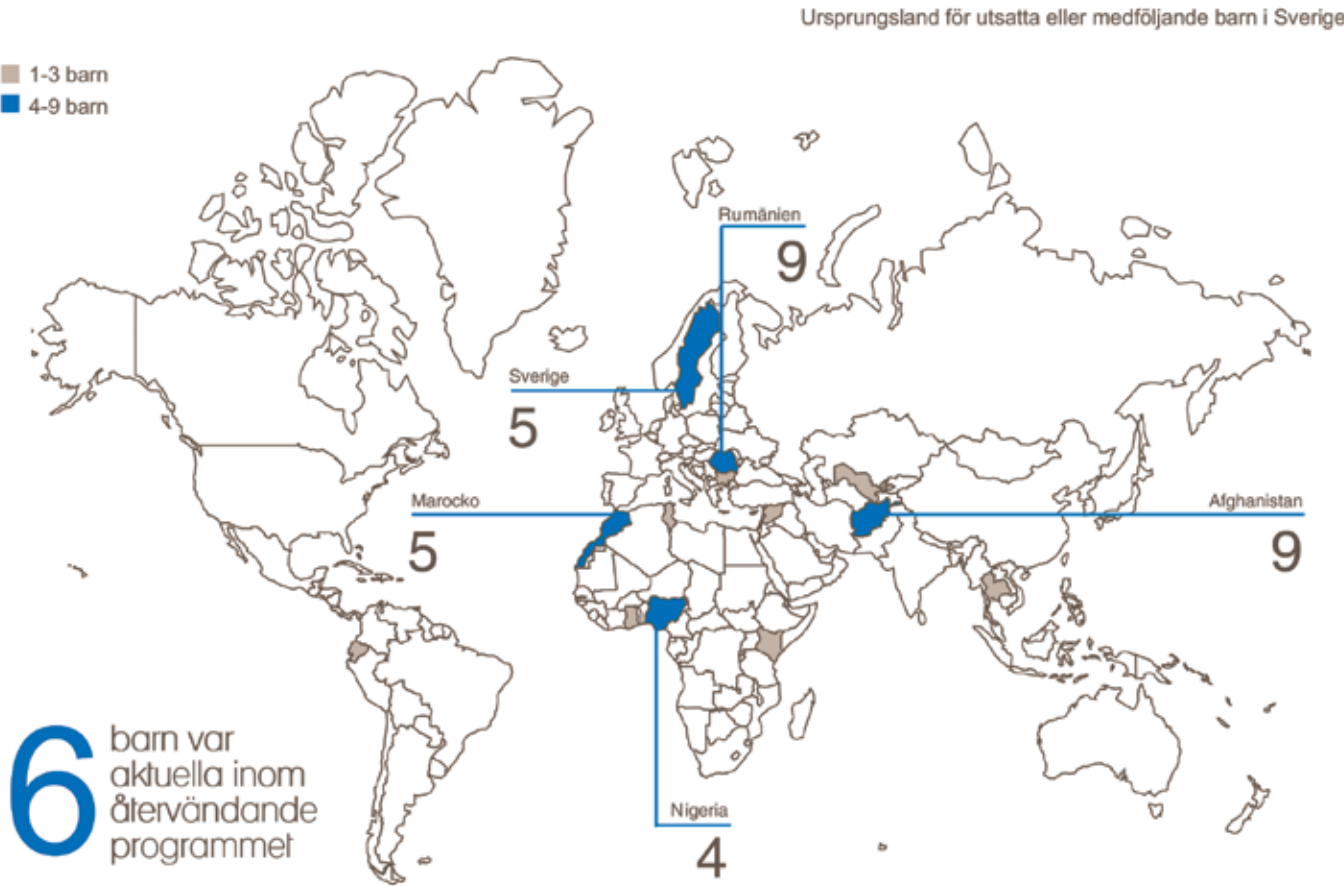
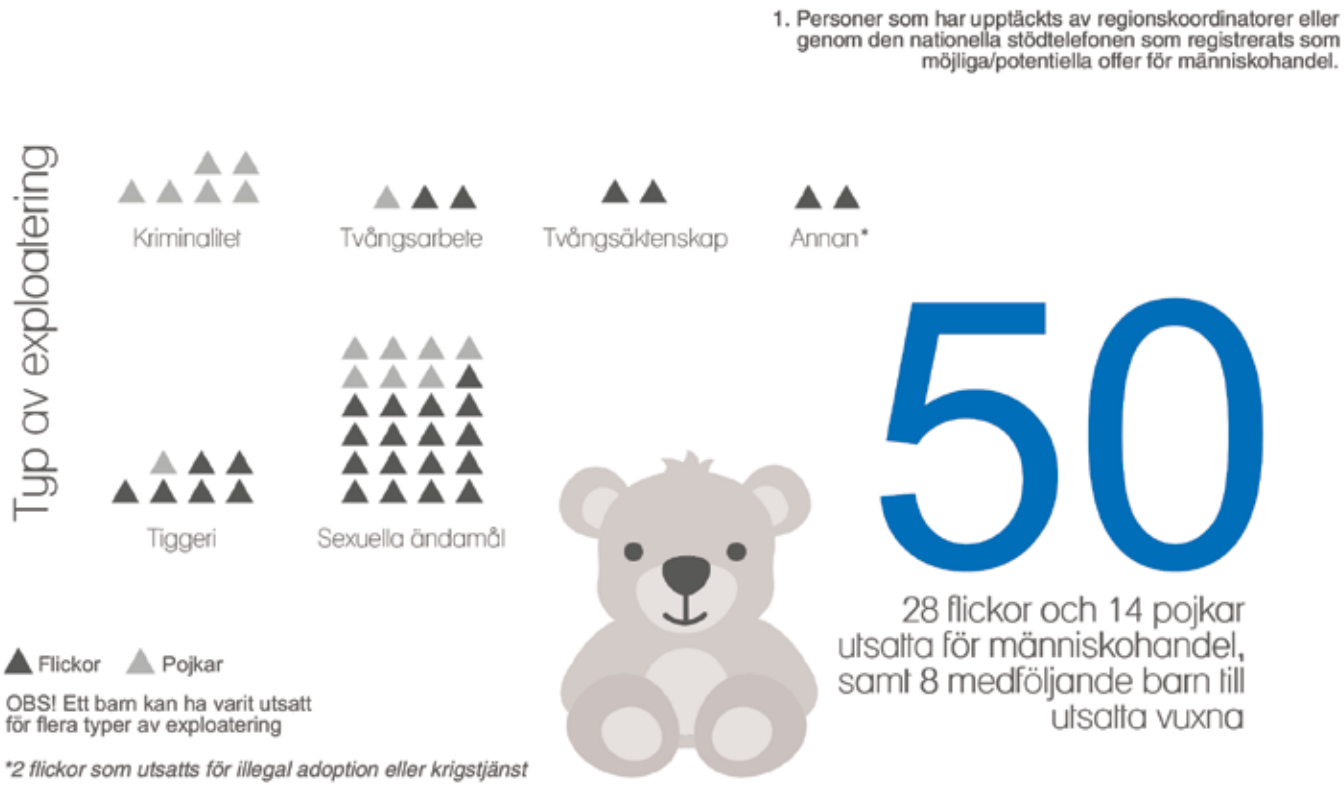
– Att jobba mot människohandel för andra ändamål än sexuella kräver mer av oss som myndigheter. De som utsätts för den här typen av utnyttjande vill många gånger ha upprättelse och kompensation av förövaren. Vi saknar även boenden för de här männen, för det handlar oftast om män, så nog har vi en hel del att jobba med, konstaterar Endrit.

Människohandel drabbar hela samhället. Forskning visar att tvångsarbete och tillgänglig slavarbetskraft i hög grad påverkar inhemska arbetsförhållanden på sikt. ATES-rapporten och alla andra sammanhang där ämnet lyfts är viktiga för att öka angelägenheten att ta itu med problemet.

– Ja, det är bra att fler pratar om det – det är första steget mot förändring. Vi märker också att frågorna till vår stödtelefon om tvångsarbete ökar i takt med Migrationsverkets statistik, avslutar Endrit. ■

*Adressing Trafficking for labour exploitation in Sweden

** CBSS står för The Council Of The Baltic Sea States Secretariat, ett organiserat samarbete mellan staterna runt Östersjön, d v s Sverige, Finland, Danmark, Estland, Lettland, Litauen, Norge, Polen, Ryssland Tyskland och Europeiska kommissionen.

NY UTBILDNING

SKA ÖKA MEDVETENHETEN KRING MÄNNISKOHANDEL MED BARN

Barn är alltid särskilt utsatta som brottsoffer. De är i beroendeställning till vuxna och behöver ett utökat stöd och skydd. För att höja kunskapen om människohandel med barn har Länsstyrelsen i Stockholm tagit fram en webbutbildning som vägleder de som jobbar med detta viktiga uppdrag.

Hur identifierar man ett barn som är offer för människohandel? Hur ska barnet få det stöd som det behöver och har rätt till? För att ge ökad kunskap om människohandel med barn och unga finns webbutbildningen som främst riktar sig till dem som kan komma i kontakt med utsatta barn i sitt arbete.

Det är länsstyrelserna och nätverket Nationellt metodstödsteam (NMT sid 12-13) som arbetar mot prosti-

tution och människohandel, som tillsammans har tagit fram den webbaserade introduktionsutbildningen "Människohandel med barn och unga". Syftet är att ge grundläggande kunskap om vad människohandel med barn är samt hur det går att identifiera, agera och ge stöd åt ett barn som är utsatt för människohandel i någon form.

– Vi vet att många barn är utsatta för människohandel för olika ändamål

i Sverige, men det finns också ett mörkertal. Vanligtvis berättar inte barnen på en gång vad de utsätts för och ofta finns en lojalitet till den eller de vuxna som utnyttjar barnet. För att kunna upptäcka och skydda barn från fortsatt exploatering är det viktigt att ha kunskap om brottet människohandel, säger Charlotta Thorelius, utvecklingsledare på Länsstyrelsen i Stockholm.

Webbutbildningen riktar sig främst till yrkesverksamma inom myndigheter och frivilligorganisationer, som kan komma i kontakt med barn och unga som utsätts för människohandel och sexuell exploatering. Även privatpersoner kan genomgå utbildningen. Kursen är kostnadsfri och tar cirka 90 minuter att genomföra. ■

Läs mer på
nmt.cleverlms.se

VI KAN KALLA HENNE X

Vi kan kalla henne X. Hon är en 24-årig kvinna från ett land i sydöstra Europa som just nu bor på ett av civilsamhällets boenden för offer för människohandel. Hon bor där med sin tre-åriga son och alldeles nyfödda dotter.

En volontär hittade X i Stockholm, förstod hennes utsatta belägenhet och fick tillräckligt med tillit för att X skulle följa med och ta emot hjälp. Hon anlände så en kall januaridag till härbärgat. Hennes lille pojke blev hysterisk när hon lämnade honom, om så bara för att gå på toaletten. Han förväntade sig att hans mamma skulle utnyttjas sexuellt och han tystades med slag eller hårda ord om han grät. Det hade varit hans vardag – tills nu.

När jag skriver detta är det maj, blommor har slagit ut och värmen jagat bort kylan. X har precis fött en liten dotter.

Jag träffade henne strax före förlossningen. Vi drack kaffe tillsammans på det sociala centret i anslutning till boendet. X berättar att hon har läst sex år i skola, men drömmer om att studera vidare. Hon skulle vilja hjälpa andra människor – hon tror hon skulle kunna förstå dem och använda sina egna

erfarenheter. Hon blev våldtagen av sin pappa och för det förskjuten av familjen. Tvingades till prostitution av en släkting. När hon försökte polisanmäla fick hon inte hjälp – istället blev polisen en av hennes kunder. Ja så fortsatte det.

Och nu är hon här. Snart ska hon gå på språkkafé man anordnar för de asylsökande. Hennes son leker.

Jag är ordförande i Plattformen Civila Sverige mot människohandel. Via medel från Länsstyrelsen Stockholm driver vi ett stödprogram som ger kompletterande hjälpinsatser när samhället inte gör det. Som till exempel när människohandelsoffer hamnar mellan stolarna och inte erbjuds skydd och stöd. Människohandelsoffer kan via stödprogrammet motta stödåtgärder för att bygga upp sina liv igen. Vi vet att många kvinnor har barn med sig och att de barnen behöver mycket stöd. Vi har skrivit ett utlåtande om situationen i kvinnans ursprungsland – poliskåren är ofta korrupt, samhället är ojämställt och stigmatiserar utsatta kvinnor; här finns inte skydd och ingen framtid för X och hennes nu två barn. Det utlåtandet ingår i överklagandet av Migrationsverkets avvisningsbeslut, som en advokat bistått med. En advokatinsats som också möjliggjorts

via Stödprogrammet. Om X trots allt blir avvisad och ett återvändande genomförs kommer vi göra allt för att ge henne ett säkert återvändande. Länsstyrelsen Stockholms Återvändandeprogram är då ett bra alternativ.

Samarbete är avgörande för att ge stöd och skydd. Myndigheter och civilsamhälle behöver varandra. Vi i Plattformen Civila Sverige mot människohandel består av en rad organisationer och aktörer som alla tillsammans kan ge långtgående hjälp till utsatta för människohandel och prostitution. Vi gör det med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Vi gör det i samarbete med inte minst Länsstyrelsen i Stockholm som är den nationella samordningsfunktionen.

Människohandel är en attack mot människovärdet. Det handlar om att återupprätta möjligheten till ett värdigt liv för kvinnor som X, och tillgodose offrets rättigheter. Endast tillsammans kan vi ge offer för människohandel tillgång till sina rättigheter – och motverka att de hamnar där igen.

/Ninna Mörner

Ordförande för Plattformen Civila Sverige mot människohandel

“

Han förväntade sig att hans mamma skulle utnyttjas sexuellt och han tystades med slag eller hårda ord om han grät.

➔ 020 390 000

Är du yrkesverksam eller arbetar ideellt och behöver råd och vägledning i ärenden?

Vi ger operativt metodstöd till alla kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer i ärenden som rör prostitution och människohandel.

Länsstyrelsen
Stockholm

NMT
Nationellt Metodstöd mot
prostitution och människohandel